"चिरकारी जडाप्रज्ञो गौतमस्याभवत् सुतः। चिरेण सर्वकार्याणि विस्मृत्याशान् प्रपद्यते। चिरं मन्त्रितयत्रयांचिरं जाग्रत् चिरं स्वपन्। चिरं कार्याभिपन्निश्च चिरकारी तथोच्यते" भा० शा० २६७अ०। तस्य चिरकारितायाफलं तत्राध्याये वर्णितम्। स्वार्थे क, चिरःकारः क्रियाऽस्त्यस्य उन् वा। चिरकारिकोऽप्यत्र तत्रैवोदा०

चिरकाल पु० कर्म्म०। दीर्घकाले। [क्रियाकारके अमरः।

चिरक्रिय त्रि० चिरा क्रिया यस्य। दीर्घसूत्रे विलम्बेन

चिरजात त्रि० चिरं दीर्घकालं जातः। दीर्घकालजाते। दन्दशूकगणे ९४५पृ० उक्ते भा० व० वाक्ये उदा०

चिरजीवक पु० चिरं जीवति जीव-ण्वुल्। १जीवकवृक्षे। जटाधरः। २चिरजीवनयुते त्रि०

चिरजीविका स्त्री कर्म्म०। दीर्घकालवृत्तौ "वृणीष्व विचं चिरजीविकाञ्च कठ० उ०

चिरजीविन् त्रि० चिरं जीवति जीव-णिनि। १दीर्घकालजीवनयुक्ते २विष्णौ शंकरे च पु० मेदि० ४जीवकवृक्षे ५शालमलिवृक्षे पु० राजनि०। ६मार्कण्डेये "अश्वत्थामा बलिर्व्यासो हनुमांश्च विभीषणः। कृपः परशुरामश्च सप्तैते चिरजीविनः" ति० त० उक्तेषु ७अश्वत्थामादिषु "चिरजीवी यथा त्वं भोः" ति० त०। मार्कण्डेयप्रजामन्तः। अथ रात्रौबभूवैव दशरथस्य चिरजीविनः" (दशरथस्य) रामा० अयो० १।३६। श्लोकः। [दार्ढ्ये।

चिरञ्जीविन् पु० चिरं जीवति जीव-णिनि। चिरजीविप-

चिरण्टी स्त्री चिरेण अटति पितृगृहात् भर्तृगेहम् अट-अच् पृषो०। १यौवनवत्यां पितृगेहस्थायां स्त्रियाम्। अमरः २युवत्यां रुद्रः। [शब्दरत्ना०।

चिरतिक्त पु० चिरतिक्तो रसो यत्र। (चिराता) भूनिम्बे

चिरत्न त्रि० चिरे भवः चिर+त्न। चिरन्तने पुरातने जटा०।

चिरन्तन त्रि० चिरम्+भवार्थे ष्ट्युल् तुट् च। पुरातने अमरः। "स्वहस्तदत्ते मुनिभाषने मुनिश्चिरन्तनस्तावदभिन्यवीविशत्" माघः। स्त्रियां ङीप्।

चिरपाकिन् पु० चिरेण पाकोऽस्त्यस्य इनि। कपित्थे, राजनि०।

चिरपुष्प पु० चिराणि पुष्पाण्यस्य। बकुलवृक्षे राजनि०।

चिरम अव्य० चि-बा० रमुक। बहुकालार्थे हेम०। "चिरं चकोरस्य भवन्मुखस्य शो" नैष०। "ततः प्रजानां चिरमात्मना धृताम"। "विपक्षभावे चिरमस्य तस्थुषः" रघुः। एषु क्रियाविशेषणत्वात् चिरशब्दात् द्वितीयेत्यपि भवितुमर्हति। चिरन्तनः चिरञ्जीवन इत्यादयोऽत्र उदा०

चिरमोहिन् पु० चिरेण मोहति मुह-णिनि। दीर्घकालेन प्रत्यवकारिणि गर्द्दभे हेमच०।

चिरम्भण पु०स्त्री० चिरं भणति भण-अच्। चिल्ले त्रिका०। तस्य दीर्घकालरावात्तथात्वम्।

चिररात्र न० चिरा रात्रिः योगविभागात् अच् समा०। दीर्घकाले "चिररात्रोषिता चेह ब्राह्मणस्य निवेशने" भा० आ० १६८अ०। "चिररात्रेप्रसितं कर्म्म तद्भवान् कर्तुमर्हति" भा० उ० ६२अ०।

चिररात्राय अव्य० चिररात्रमयते अय-अण् उप० स०। दीर्घकाले। "हविर्यद् चिररात्राय तज्ञानन्त्याय कल्पते" मनुः "शक्यते दुस्त्यजेऽप्यर्थे चिररात्राय जीवितम्" भा० व० १३१अ०।

चिरलोक पु० चिरः चिरकालस्थायी लोकोयेषाम्। प्राग्पितृलोकेषु पितृषु "स एकः पितृणां चिरलोक लोकानामानन्दः" तैत्ति० उ०। "चिरकालस्थायी लोको येषां पितृणां चिरलोकाः पितरः" भा०।

चिरविल्व पु० चिरं विलति विल-भेदने व। करञ्जवृक्षे अमरः। "चिरविल्वयुतं पुण्यं पनसार्जुनसंकुलम्। भा० श० ५५अ०। [अमरः। स्वार्थे क अत्रार्थे

चिरसूता स्त्री चिरं सूता। बहुकालप्रसववत्यां गवादौ।

चिरस्थ त्रि० चिरं तिष्ठति स्था-क। १चिरस्थायिनि २नायके पु० त्रिका०। स्था- णिनि। चिरस्थायिन् दीर्घकालस्थायिनि त्रि० स्त्रियां ङीप्।

चिरस्य अव्य० चिरमस्यते अस-यत् शक०। दीर्घकाले। अमरः। "चिरस्य दृष्टेव मृतोत्थितेव" कुमा०।

चिराटिका स्त्री चिरमटति अट-ण्वुल् कापि अतइत्वम्। श्वेतपुनर्नवायां रत्नमा०। २चटिकालतायाञ्च (प्राताडो) वैद्यकम्। "गोमूत्रयुक्तस्य पुरातनस्य यद्वायऽमस्त्यानि चिराटिकायाः" वैद्यकम्।

चिरात् अव्य० चिरमतति अत-क्विप्। १दीर्घकाले, "चिराद्दारैः समागतम्" रामा० ४।२७।१७। "तस्मा चिरान्महताश्लेन मृगकाको निवसतः" हितो०। २गरुडे पु० त्रिका०। ३चिरतिक्ते (चिराता) शब्दर०।

चिराय अव्य० चिरमयते अर्थ-अण्। चिरकाले दीर्घकाले। "चिराय यदि ते सौम्य! चिरमस्मि न दुःखितः" भा० शा० २६७अ०। "चिराय नाम्नः प्रथमाभिधेय-